

Razvoj likovne kreativnosti kod djece predškolske dobi

Vuleta, Morena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:839665>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MORENA VULETA

RAZVOJ LIKOVNE KREATIVNOSTI KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Pula, 12. srpnja 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MORENA VULETA

RAZVOJ LIKOVNE KREATIVNOSTI KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

JMBAG: 0303067147, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: 7. Umjetničko područje

Znanstveno polje: 7.04. Likovne umjetnosti

Znanstvena grana: 7.04.06. Likovna pedagogija

Mentor: Breza Žižović, pred.

Pula, 12. srpnja 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
2. KREATIVNOST.....	9
2.1. DIVERGENTNO MIŠLJENJE.....	11
3. RAZVOJNI STUPNJEVI KREATIVNOSTI.....	12
4. RAZVIJANJE I POTICANJE KREATIVNOSTI.....	13
4.1. USMJERAVANJE OPAŽANJA.....	13
4.2. AKTIVIRANJE SJEĆANJA.....	14
4.3. MAŠTANJE, ILUSTRACIJE.....	14
4.4. ZAMIŠLJANJE.....	14
4.5. IGRE S LIKOVNIM MATERIJALIMA.....	14
4.6. POTVRĐIVANJE.....	15
5. OMETANJE KREATIVNOSTI.....	16
5.1. CRTANJE DJECI.....	16
5.2. ISPRAVLJANJE DJEČJIH OBLIKA.....	16
5.3. SLIKOVNICE ZA BOJENJE.....	16
5.4. IZLAGANJE DJEČJIH RADOVA.....	17
5.5. ŠIRENJE SHEMATSKIH OBLIKA MEĐU DJECOM.....	17
5.6. VREDNOVANJE I PROCJENJIVANJE LIKOVNIH RADOVA DJECE.....	17
5.7. KOMENTIRANJE I PRIGOVARANJE.....	17
5.8. PRENAGLAŠAVANJE VRIJENDOSTI.....	18
5.9. UREDNOST I PRECIZNOST.....	18
6. DIJETE I KREATIVNOST.....	19
7. KREATIVNOST U DJEČJEM VRTIĆU.....	21
8. FAZE RAZVOJA LIKOVNOG IZRAZA.....	22
9. TESTOVI ZA PROVJERU KREATIVNOSTI.....	26
9.1. REZULTATI PROVEDENOG TESTA.....	28
10. ZAKLJUČAK.....	53
11. POPIS LITERATURE.....	55
SAŽETAK.....	57
KLJUČNE RIJEČI.....	57
SUMMARY.....	58

KEY WORDS 58

1. UVOD

Svjesni smo kako dječje stvaralaštvo nije uobičajeno stvaranje, odnosno, to je nešto što nam pruža puno nepredvidivih trenutaka. Od najranije dobi djeca već oblikuju mrvice kruha u kuglice, shvaćajući da se tako mijenja prvotni oblik kruha. (Balić-Šimrak, 2010:3)

Samim time uviđamo kako dijete istražuje likovne elemente od samih početaka života, odnosno od početaka istraživanja svijeta oko sebe. Kako tvrdi M. Stevanović (Petrova-Jovanovska, Petrov, Stevanović, 2004:127), citiram: „Stvaralaštvo ne poznaje granice. To je svijet bez granica. U tome je njegova veličina. Stvaralaštvo – to je čovjek.“, u samim provedbama likovne aktivnosti ne smiju se nametati pravila koja ponajviše „ugrožavaju“ dječju kreativnost jer ih upravo ta pravila sputavaju u njihovoj slobodi izražavanja.

Najbitnije je, za odgojitelje, djeci osigurati različite poticaje i materijale, u koje će ih „uvesti“ svojom motivacijom. Upravo će na taj način pobuditi interese za stvaralaštvo među djecom. No, u tom stvaranju odgojitelji trebaju samo promatrati, kako bi se djeca osjećala što samostalnije, a to im uvelike omogućava razvoj samopouzdanja prilikom likovnog stvaranja. Osim toga, bitno je pobuditi radost djece prilikom samih likovnih aktivnosti jer će se onda lučiti hormon sreće što će biti rezultat dječje kreativnosti.

Likovnim se aktivnostima potiče usmjeravanje pažnje, bolja koncentracija, traženje novih spoznaja koja pridonose razvoju divergentnog mišljenja koje će biti objašnjeno u nastavku. Dijete će bez posebnog poticanja početi istraživati likovne materijale i upravo će se radi toga i likovno izražavati. Vrlo je važno osigurati mjesto u kojem dijete može stvarati, tj. kroz likovne aktivnosti izraziti svoju kreativnost. Naravno, odgojitelji su ti, koji omogućavaju djeci povratnu informaciju na razna pitanja o novim likovnim tehnikama i slično.

U nastavku slijedi objašnjavanje pojma kreativnosti, koji su stupnjevi kreativnosti, kako poticati, ali i ometati kreativnost, koje su faze razvoja likovnog izraza i na samome kraju testovi i rezultati testova za provjeru kreativnosti. Pitanje „Razmišljaju li djeca kreativno u likovnom pogledu?“, kao predmet istraživanja, navelo nas je na

provođenje testa „Test kreativnog mišljenja (1995)“, koje je imalo u cilju uvidjeti koliko su djeca likovno kreativna. Metodom analize svakog pojedinog rada, dobiva se „cjelokupna slika“ kreativnosti djeteta.

2. KREATIVNOST

Pojam kreativnosti, prema B. Karlavaris, obuhvaća faktore kao što su motivacija, emotivnost, osobnost i intelekt koji predstavljaju samu osnovu stvaralaštva. Procesom koji se odlikuje maštom, originalnošću, željom za promjenom, otvorenošću duha, darom pronalaženja i slično, dolazi do sposobnosti povezivanja dosad nepovezanih informacija kojima se dolazi do novih rješenja. (Grgurić, Jakubin, 1996:79)

Dječji se razvoj najbolje ostvaruje poticanjem stvaralaštva jer tako otkrivaju svijet oko sebe, ali i nove stvari kod sebe otkrivajući svoje mogućnosti kojima će se koristiti kako bi došli do različitih znanja i spoznaja u likovnom izražavanju. (Herceg Varljen, Rončević, Karlavaris, 2010:185) Proces kreativnosti počinje u razmišljanju osobe koje najčešće prolazi kroz dva dijela. Prvi se dio odnosi na otkriće same ideje i odgovora koje uključuje maštu i istraživanje, dok se drugi odnosi na utvrđivanje je li upravo ta ideja ili odgovor moguć koji uključuje procjenu i upotrebu naučenih vještina. (Petrović-Sočo, 2000:4)

Prema E. Slunjski (2014:24), kreativnost se može promatrati kroz četiri *k*, a to su: 1. *kreativna osoba*, 2. *kreativni proces*, 3. *kreativno postignuće* i 4. *kreativno okruženje*.

1. *kreativna osoba* – kreativna je svaka osoba koja iskazuje neki oblik kreativnog ponašanja. Ali, to je i stvar društvenog dogovora što bi se, a što ne bi trebalo smatrati kreativnim. Primjerice, nekom je izraz kreativnosti nacrtati/naslikati temperama nešto na zid iznajmljenog stana, dok stanodavcu neće biti drago. Postoje testovi za procjenu koliko je tko kreativan, a to je *Torensov test kreativnosti* (Paul Torrance), koji se bavi stilovima razmišljanja. *KAI* i *MBTI* testovima ispituje se na koji je način tko kreativan. Kombinacijom različitih ponašanja u kategorijama ekstrovertiranost – introvertiranost, zapažanje osjetilima – intuicija, racionalnost – emocionalnost i prosuđivanje – promatranje.

Iako, ne trebaju testovi otkriti jesmo li kreativni, već jednostavno možemo biti kreativni i uživati u okolini, svom mišljenju.

2. *kreativni proces* – sadržava naše načine razmišljanja i djelovanja kada se ponašamo na kreativan način, a taj se proces može „podijeliti“ u pet dijelova.

Prvi je *priprema* (uočavanje problema), *inkubacija* (proces u kojem o problemu razmišljamo nesvjesno, ali ne pokazujemo vidljive reakcije; imamo predosjećaj da dolazi rješenje), *uvid* (kreativna ideja se oslobađa iz naše podsvijesti; „Joooooj... kako se toga nisam ranije sjetio!“, kada ideju ispričamo na glas.

3. *kreativno postignuće/produkt* – podsvjesnim pitanjem *Po čemu znam da sam kreativan?* Usmjeravamo se na rezultat koji ostvarujemo (slika, pjesma...). Produkt može biti više/manje inovativan ili više/manje upotrebljiv. Kreativnost je i sama sposobnost čovjeka da zna kada je produkt koristan, a kada nije.
4. *kreativno okruženje* – okruženje uvelike određuje način na koji će se kreativni proces događati i kako će nastajati kreativni produkt. Kreativno okruženje nisu samo materijali i slično, već osjećaj slobode, otvorenosti, povjerenja...

Kreativno se mišljenje u psihologiji izjednačuje s *divergentnim mišljenjem* koje je originalno i fleksibilno, koje će biti objašnjeno u nastavku. (Nepoznat autor, *Hrvatska enciklopedija; kreativnost*)

2.1. DIVERGENTNO MIŠLJENJE

Divergentno mišljenje rezultira brojnim odgovorima na jedan problem, tj. otvoreno je. (Petrović-Sočo, op. cit., str. 4) Npr. ako djecu pitamo „Koliko kotača ima bicikl?“, samo je jedan ispravan odgovor, što označava konvergentno mišljenje, a ako pitamo „Što sve znaš o biciklu?“, odgovor može imati puno varijanti, a upravo se to odnosi na divergentno mišljenje.

a) Prema Guilfordu (Grgurić, Jakubin, op. cit. str. 80):

- *redefinicija* – nova upotreba likovnih sadržaja, promijeni materijal, ritam, boju, veličinu ili strukturu, dodaj ili oduzmi, poredaj dijelove drugačije.
- *osjetljivost za probleme* – sposobnost otkrivanja likovnih problema
- *fluentnost* – raspolaganje bogatstvom ideja
- *originalnost* – sposobnost da se otkriju potpuno nove ideje
- *elaboracija* – razrađivanje originalne ideje u detalje
- *fleksibilnost* – lako napuštanje uhodanih putova

Sama kreativnost obuhvaća dva pojma, proces i produkt. Upravo je divergentno mišljenje proces koji dolazi pretpostavkom do novog likovnog djela. Da bi se to ostvarilo, potrebno je povezivanje međusobno udaljenih dijelova iskustva. Ukoliko je to dublje i sadrži više različitih i udaljenijih cjelina, to će biti veća mogućnost stvaranja novog kreativnog djela. No, umjetnik treba „zanemariti“ iskustva kako bi pri stvaranju novog kreativnog djela bio neopterećen i to radio spontano.

Naravno, u dječjem likovnom izražavanju više očekujemo kreativni proces već kreativno realizirani likovni produkt. Na početku dječjeg likovnog izražavanja nema povezivanja starih iskustava u nove kombinacije. Dijete uočava, otkriva i izražava otkriveno što je uvijek novost.

3. RAZVOJNI STUPNJEVI KREATIVNOSTI

Irving Taylor (Grgurić, Jakubin, op. cit. str. 97), razvoj kreativnosti svrstava u pet stupnjeva:

1. *kreativnost spontane aktivnosti* (od 1. do 6. godine) – samostalno izražavanje, spontan djetetov izraz
2. *kreativnost usmjerene aktivnosti* (od 7. do 10. godine) – spontano izražavanje uz svjesno nastojanje za poboljšanjem, postizanjem „sličnosti“ s realnim objektom
3. *kreativnost invencije* (od 11. do 15. godine) – opažanje i izražavanje novih likovnih odnosa
4. *kreativnost inovacije* (od 16. do 17. godine) – donošenje značajnih promjena u likovnom izrazu unošenjem složenijih likovno-jezičnih i tehničkih mogućnosti
5. *kreativnost stvaranja* (od 18. godine, nadalje) – stvaranje potpuno novih likovno-pojmovnih sustava/stilova

Iz ove podjele se vidi kako se odrasla i dječja kreativnost ne mogu procjenjivati istim kriterijima. Najvažniji je aspekt djetetove kreativnosti upravo priroda procesa, iz čega proizlazi da kreativnost nije nešto što se može prenijeti znanjem, tj. nije nikakav fond činjenica, nego stvaralački proces, pristup problemu.

Djetetov likovni rad nije proizašao iz prošlih saznanja, ali ni iz sadašnje vizualne prezentacije. Dijete izražava ono što ga zanima u tom trenutku, pa su tako forme i simboli zamjena za predmete. Prema Arnheim, (1981 u Grgurić, Jakubin, op. cit. str. 98) je upravo potvrđeno postepeno razvijanje djetetove kreativnosti, citiram: „Kad se netko penje uza stepenice, mora prijeći preko prve da bi stigao do druge; međutim, prva stepenica nije bila prepreka drugoj već je, naprotiv, uvjet da bi se došlo do druge. Jednako tako prikazivački pojmovi nisu smetnja, oni su potrebne forme ranih koncepcija. Njihova jednostavnost odgovara organizacijskoj razini na kojoj um malog crtača djeluje.“

Prema E. Slunjski (op. cit. str. 84), kreativnost se ne razvija „nabrzaka“ niti se razvija ako ga odvedemo jednom tjedno/mjesečno u „kreativnu igraonicu“ ili pak od 10 do 12 sati učimo biti kreativni. Kreativnost treba biti način na koji živimo, djelujemo i razmišljamo.

4. RAZVIJANJE I POTICANJE KREATIVNOSTI

Svako će se dijete stvaralački izražavati i oblikovati uvijek kada im je dana sloboda, da vide na svoj način, da imaju pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje. (Belamarić, 1987:256) Postoje unutrašnji porivi koji se očituju kao interes i radoznalost djece kada promatraju neku pojavu, iz vanjskog ili unutrašnjeg svijeta. Upravo su oni „zaslužni“ za stvaralaštva djece.

Kada dijete nešto promatra, potpuno je time zaokupljeno i otkriva smisao i značenje toga. Upravo se takva usmjerenost zove stvaralačkom percepcijom, onime što nadilazi opću percepciju, pa se tek nakon tog „događaja“ dijete može likovno izraziti. Da bi se percipirani sadržaj urezao u svijest djece, potrebno je da to konkretiziraju putem nekog medija izražavanja, crtanje, slikanje, oblikovanje u glini (likovno izražavanje). Postoji nekoliko načina da se u djece probudi interes za pojave u svijetu i naravno, njihovo likovno izražavanje/oblikovanje.

4.1. USMJERAVANJE OPAŽANJA

Ovo je prvi najjednostavniji način na koji se djeca potiču tako što će se usmjeriti njihova opažanja na nešto (kuću, drvo, kišu...). Najprije će ih zainteresirati funkcija, život i svojstvo oblika ili pojave, pa zanimanje za dijelove, veličinu, boju, detalje i materijal. Neka od pitanja, kako bismo izbjegli nametanje svog načina viđenja su *Što vidite?*, *Što još vidite?*, a kada djeca nemaju više odgovora na ova pitanja, postavljamo pitanja u kojima će se izazvati dječja poimanja *Kako drvo raste?*, *Kako kiša pada?* ... Dječju logiku možemo poticati pitanjima *Zašto imamo kuću?*, *Zašto drvo ima grane?* ...

Nakon toga se postavljaju konkretna pitanja o bojama, veličinama i slično. Verbalne dječje odgovore ne smijemo korigirati niti misliti da su besmislena. Djeca mogu odgovoriti osmijehom, raširenim očima, što će bit jasan znak da je zainteresirano za ono o čemu se govori, tj. za ono što se promatra. Promatranjem dijete otkriva i pamti oblike i pojave što kasnije prerađeno iskaže likovnim jezikom. Dakle, djeca ne crtaju ono što konkretno vide, već ono što pamte i izdvajaju o nekom obliku ili pojavi.

4.2. AKTIVIRANJE SJEĆANJA

Drugi način poticanja jest razgovor o nečemu što su doživjeli ili vidjeli. Tako se aktivira njihovo sjećanje, odnosno, čuva se bogatstvo znanja i doživljavanja. Smišljeno postavljenim pitanjima djecu ćemo potaknuti na prisjećanje nečega što nisu svjesno pamtili. Postavljamo im pitanja *Što su sve vidjeli?, Što su još čuli?, Kakve je boje bilo nešto?, Kave je materije to bilo? ...*

U likovne radove koji nastaju nakon usmjerenog promatranja djeca unose više pojedinačnih podataka, dok u likovnim radovima nastalima prema sjećanju unose se značenja i odnosi među oblicima, odnosno, cjelovitost događanja.

4.3. MAŠTANJE, ILUSTRACIJE

Maštanje u likovnom izrazu djece odnosi se na stvaranje novih varijanti i slika, *predvođeni* poznatim događajima i pojavama. Originalnost i bogatstvo dječje mašte uvjetovano je osmišljenim, slobodnim i spontanom vođenjem.

4.4. ZAMIŠLJANJE

„Druga viša razina stvaranja slike ili imaginacije jest sposobnost djece da različite predodžbe i pojmove iz sfera nevidljive stvarnosti transponiraju u likovni izraz, odnosno u slike i trodimenzionalne oblike...” (Belamarić, op. cit., str. 256) To možemo poticati jedino ako se djeca neometano i slobodo izražavaju jer će djeca za svaku nepoznatu riječ, pojavu, osjećaj za koji ne znaju značenje, pronaći ekvivalent.

4.5. IGRE S LIKOVNIM MATERIJALIMA

Olovka, glina, boja, kao likovni materijali i sredstva, djecu potiču na upoznavanje i ispitivanje svojstava pojedinog likovnog sredstva. Djecu ovim sredstvima potičemo na izražavanje određenih sadržaja, a ona slobodno odabiru način na koji će se izraziti.

Trebamo ih poticati ponovno i ponovno na igranje novih igara, ali im nikako ne smijemo davati nikakve ideje. Posebne su varijante igre građenja gdje od oblikovanih i neoblikovanih materijala, slikanjem i crtanjem, djeca stvaraju različite prostorne organizacije i strukture.

4.6. POTVRĐIVANJE

Nenametljivim potvrđivanjem vrijednosti svakog dječjeg rada, djetetu dajemo sigurnost i potvrdu da je na dobrom putu te da je sposobno samo stvarati. Tada će dijete još više izražavati svoje ideje i vizije. Prirodan interes za djetetove radove omogućuje nama djetetovo shvaćanje i viđenje svijeta.

5. OMETANJE KREATIVNOSTI

Do ometanja likovnog jezika djece dolazi zbog nepoznavanja uloge i funkcije u razvoju djece, tj. želi se dijete naučiti kako nešto nacrtati, naslikati ili pak napraviti. Umjesto razvoja kreativnosti, dolazi do kontraefekta jer dijete odustaje od svog izražavanja i zamisli i kreće u oponašanje shematskih predložaka.

5.1. CRTANJE DJECI

Ovim se najdrastičnijim primjerom negativno uplićemo u razvoj dječjih likovnih sposobnosti. Nacrtane oblike djeca pokušavaju oponašati jer vide od odraslih, a zapravo ne shvaćaju značenje. Na taj se način djeci prekidaju prirodni načini opažanja, pa se djecu navikava na pasivnost.

5.2. ISPRAVLJANJE DJEČJIH OBLIKA

Usmenim uputama, tj. popravljanjem jednako tako negativno utječemo kao i crtanjem predložaka. Ispravljanjem djece u njima budimo osjećaj nesigurnosti i nemoći, a mi tako njima pokazujemo naše nepovjerenje u njih.

5.3. SLIKOVNICE ZA BOJENJE

Slikovnice su shematski pojednostavljene. Radi jednostavnosti, djeci se to vrlo brzo i lako urezuje u pamćenje i otuda dolaze slični oblici kada im zatrebaju. Takvi oblici djeci „pokazuju“ kako nisu sposobni za samostalno iskazivanje oblika, pojava... radi toga što je sve precizno i složeno. Bojenje slikovnica djeci još daje lažni dojam da sami nešto pridonose njima nedostižnim oblicima.

5.4. IZLAGANJE DJEČJIH RADOVA

Često pojavljivanje radova na svim mjestima djecu usmjerava na nesvjesno takvo izražavanje u već viđenim crtežima jer konstantno percipiraju viđeno.

5.5. ŠIRENJE SHEMATSKIH OBLIKA MEĐU DJECOM

Sve češća je pojava preuzimanja shematskih oblika, posebice kada djeca rade u grupama, jer tako „uzimaju“ sheme jedni od drugih. „Sve to dovodi do masovne pojave uniformnih, neinventivnih i praznih oblika u likovnim radovima djece odnosno do umrtvljivanja jednog dijela njihovih sposobnosti i duha.“ (Belamarić, op. cit. str. 254)

5.6. VREDNOVANJE I PROCJENJIVANJE LIKOVNIH RADOVA DJECE

Svako procjenjivanje, vrednovanje ili uspoređivanje dječjih radova s vremenom djeci blokira njihov osjećaj slobode, spontanosti. Ukoliko je za jedan djetetov rad rečeno kako je dobar, a za sljedeći se kaže da je moglo bolje, i tako nekoliko puta, dijete sve više i više odustaje od stvaranja likovnog rada.

Djecu se ne smije podijeliti na „talentirane“ i „netalentirane“ jer svako dijete bez poteškoća u razvoju može govoriti likovnim jezikom. Upravo ocjenjivanje radova djecu potiče na natjecanja ili tomu slično, a ne na pozitivne stvari, druženje, pomaganje...

5.7. KOMENTIRANJE I PRIGOVARANJE

Svaki komentar, prigovor i podcjenjivanje remeti djecu, odnosno, pruža otpor i postaje nesigurno te nema interesa za likovni rad.

5.8. PRENAGLAŠAVANJE VRIJENDOSTI

Pretjeranim pohvalama dijete više neće uživati u stvaranju i svom kreativnom izričaju, već će biti usmjereno samo na to da se njegov rad pohvali, što u grupi djece rezultira nezrelim odnosima.

5.9. UREDNOST I PRECIZNOST

Ukoliko inzistiramo na pretjeranoj čistoći i urednosti, doći će do suprotnog učinka. Upravo koncentriranje na to da ne zamaže papir ili ne prolije boju, dijete će izgubiti svoju spontanost pri stvaranju novog likovnog djela, blokirat će mu se ideje. Mrlje na dječjem radu su pokazatelj da dijete nije shvatilo što se od njega traži, ali to nikako ne umanjuje vrijednost rada. Kada je precizno crtanje svojstveno nekom djetetu, tada je to sastavni dio njegovog izraza. Djecu ne trebamo učiti nečemu za što ono razvojno nije spremno.

6. DIJETE I KREATIVNOST

M. Stevanović (2001:201) govori kako upravo kod djece postoje najveći izvori umjetnosti i kreativnosti, citiram: „Ni u jednoj životnoj dobi nisu toliko izraženi stvaralački potencijali kao što je to slučaj kod djece predškolske dobi. Dječja otvorenost, spontanost, nestrukturiranost, originalnost, fleksibilnost i nonkonformizam, su dispozicije koje su temelj svakog stvaralaštva.“

Djeca se ohrabruju producirati različite odgovore i stvarati kritička mišljenja upućivanjem na traganje za rješenjima, na suradnju, pitanje i suprotstavljanje. Tako jačaju svijest o sebi što uvelike pomaže u izgrađivanju samostalnosti i zajedništva. Dijete traži potpuna razjašnjenja u spoznavanju onoga što ga okružuje i neće biti zadovoljno površnim odgovorima.

Ako dijete odrasta u težim socijalnim i psihološkim uvjetima imat će poteškoća u stvaranju emocionalnih i stvaralačkih potencijala, otežano će se uključivati u stvaralački proces i na početku uključivanja u odgojnu skupinu moguće je da neće imati zapaženije stvaralačke učinke bez stalne pomoći odgojiteljice ili stručnog tima u predškolskoj ustanovi. (ibidem, str. 166) Osim toga, velika je vjerojatnost da će takva djeca imati nedostatak samopouzdanja, smisla za humor, hrabrosti, sposobnosti divergentnog (stvaralačkog) razmišljanja, već će biti usmjereni samo na konvergentno. Samo je uz pojačano vođenje i odgojni rad u skupini moguće doprinijeti njihovoj originalnosti, stvaranju nečeg drugačijeg.

Promatrajući djecu, ona u svojoj slobodi u prostoru oko njih svaki materijal koriste kao medij za likovno izražavanje, bio to pijesak, blato, voda, kamenje ili bilo koji prirodno neoblikovani materijali. Kada dobiju papir i olovke u boji, flomastere, tempere boje i slično, svako će dijete reagirati na drugačiji i novi način. Mnoga djeca na pješčanim plažama počinju spontano crtati prstom ili kojom grančicom. (Zaninović Tanay i Tanay, 2013:127)

Likovna aprecijacija, kojom se misli na perceptivne i receptivne sposobnosti djece, ne znači samo prihvaćanje skladnosti i izražajnosti likovnih elemenata, nego se temelji i na emocijama koje su povezane s prihvaćanjem. Time se razumijeva likovna umjetnost (znanje), a ne samo promatranje i shvaćanje umjetničkih djela. Postoje dvije teorije o posebnoj sposobnosti likovne aprecijacije.

Prva je da to razumiju samo specifično darovita djeca, a druga se odnosi na to da je ta sposobnost dio osobina i sposobnosti kao što su percepcija, memorija, emocije, fantazija, bogatstvo asocijacija... „Novija istraživanja su pokazala da su kreativne i aprecijacijske sposobnosti pitanje kvantitete, što znači da ta svojstva imaju sva normalno razvijena djeca, a ne samo talentirana djeca.“ (ibidem, str. 35) To su vještine koje se mogu razvijati odgovarajućim pedagoškim radom i koje nisu urođene. Odgojitelji to mogu postići didaktičkom metodom estetskog transfera, koja ide kroz tri faze:

1. *percepcija* – zapažanje umjetničkog rada svim svojim osjetilima i oslobađanje emocija
2. *repcija* – pretvaranje umjetničkih radova u riječ
3. *reakcija* – djelovanje, produktivni odziv na umjetničko djelo. (ibidem, str. 36)

7. KREATIVNOST U DJEČJEM VRTIĆU

Da bi se djeci omogućio razvoj kreativnosti, odgojiteljica treba zadovoljiti četiri preduvjeta: stvoriti ozračje emocionalne sigurnosti i poticajnu okolinu, uvrstiti u program estetski odgoj i svakoga dana upotrebljavati i proučavati tehnike divergentnog mišljenja.

Prema (Čudina-Obradović i sur., 2001:111), sva djeca imaju potencijale za razvoj kreativnosti bez obzira jesu li darovita ili ne. Kreativnost nije samo sposobnost divergentnog mišljenja i stvaranja novih ideja, nego stjecanje znanja koje se uklapa u nove stvaralačke cjeline. Samo razvijanje kreativnosti omogućuje djeci kvalitetnije stjecanje znanja i, ono što je vrlo bitno, osposobljavanje za plodno stvaralaštvo.

8. FAZE RAZVOJA LIKOVNOG IZRAZA

Likovni je izraz djeteta najčešće praćen motivima kuće, drveća, ljudskog lika, stola. Postoji četiri faze razvoja likovnog izraza (Grgurić, Jakubin, op. cit. str. 35), od kojih je prva *faza izražavanja primarnim simbolima* (od prve do treće godine života). U ovoj fazi postoji nekoliko razdoblja jer se likovni izraz dvogodišnjaka razlikuje od trogodišnjaka, a tako i od četverogodišnjaka.

Oko prve godine djetetova života počinje prvo razdoblje ove faze u kojoj dječji radovi prikazuju crte jednostavnih pokreta, linije su zakrivljene ili se pak kreću gore-dolje, a sve to traje do druge ili treće godine. Djeca te dobi najčešće olovku drži stisnuto i ne pomiče zglobov, što se vremenom dakako mijenja. Mnogo se puta vidi kako dijete crta po papiru, a istodobno gleda uokolo jer ono uživa u samo praćenju linije, a ne u kontroli iste.

Izražavanjem primarnim simbolima djeca ukazuju na njihovu potrebu za kretanjem, odnosno u djeteta se razvija senzomotorička sposobnost. Djeca ne imenuju svoje crteže, a niti nisu svjesna što su zapravo nacrtala. Oni su predani crtanju vrlo kratko, čak štoviše, uživaju više u pljackanju boja nego u samoj boji, čak manje od minute, jer ubrzo krenu na drugu aktivnost. (Grgurić, Jakubin, op. cit. str. 36)

Početak se treće godine počinju imenovati primarni simboli, što nam pokazuje koliko djeca imaju veliku maštu i koliko je baš svaka crta koja je povučena na papiru upravo od velike važnosti za njih. To nam označava napredak djeteta u razvoju mišljenja jer shvaća ono što crta, odnosno shvaća kako upravo te crte zamjenjuju pojedine oblike iz njegove neposredne okoline.

U drugom se razdoblju radi o kontroliranom risanju gdje se pokreti vrše iz lakta i prstiju. U tom se razdoblju počinje crtati krug, što ukazuje na organizaciju razvoja motorike, ali pojavljuju se i prvi prikazi čovjeka, koji su jednaki u svim dijelovima svijeta. (Grgurić, Jakubin, ibidem, str. 39)

U fazi izražavanja primarnim simbolima likovne aktivnosti djece proizlaze iz doživljaja oblika, ravnoteže i boje, a ne iz potrebe za prikazivanjem. „rezultat tih opažanja jest da je estetička svijest urođena, prema Brittain (1979 u Grgurić, Jakubin, ibidem, str. 42).

Na crtežima, u ovoj fazi, nema prikaza prostora, već su objekti poredani po papiru u nama slučajnom poretku, odnosno u konglomeratu. Djetetu je olovka jednaka boji, te radi toga počinje imati najprije obojanu crtu, a tek onda obojanu plohu.

U dječji crteži dopiru utjecaji izvanjskog svijeta. Osim toga, oko je prije slijedilo ruku, dok sada misao počinje upravljati motorikom.

Druga faza je *faza izražavanja složenim simbolima* (od četvrte do pete godine). Crtež kod djeteta izaziva predodžbu, tj. misaonu sliku, a kasnije je već likovno izražavanje potaknuto prethodno zamišljenom idejom. U prvom su razdoblju ove faze misaone operacije posljedice praktičnog rada, a u drugom je likovno djelo posljedica misaonih operacija. Upravo radi toga, bitno je dopustiti djetetu da proživi fazu primarnih simbola što ga ispunjava i na taj način mu razvija i aktivira misaone procese. (ibidem, str. 44)

Prema Brittain (1979 u Grgurić, Jakubin, ibidem, str.45), uviđa se da djeca crtaju iz glave (kruga), ruke i noge, upravo zato što gledajući ispred sebe vidi da mu ruke i noge, možemo reći, izlaze iz glave.

Djeca prikazuju stvari oko sebe, ali i poneke pokrete i dodire. Prikazujući simbole, nadodaju linije koje označavaju ili pokret ili dodir, odnosno, nešto ne vizualno. Crtajući duže ruke, noge, iskrivljene oči i slično, pokazuju kako u ovoj fazi nisu usmjereni na proporciju ili perspektivu. Donji rub papira simbolizira liniju tla na kojoj stoje figure, dok gornji označavaju kao nebo. Dijete počinje crtati trup, ali i na rukama i nogama prste ili cipelice, prikazuje kosu i uši, naglašavaju bitne dijelove bojom koja nije onakva kakvom neki oblik treba biti obojan, već prema svojim mislima.

Crteži počinju poprimati oblike koji su sve sličniji onom u stvarnosti. (ibidem, str. 54) Dijete crtajući stvara svoj svijet i doživljava. „Dječji je likovni izraz zato reprezentacija dječje aktivnosti i ne treba ga promatrati kao neuspjelu sliku stvarnosti.“ (ibidem, str. 56)

Treća se faza naziva *faza intelektualnog realizma* koja traje od šest do jedanaest godina djetetova života. U ovoj se fazi pojavljuju počeci apstraktnog mišljenja, s čime su likovne sposobnosti izražavanja puno veće. Spontanom izražavanjem, dijete na postepen način usvaja likovne i kompozicijske elemente. (loc. cit.)

Polako se u prikazivanju ljudskog lika pojavljuje profil, ali i pokret. Najčešće prikazuju neke svakodnevne radnje, kao što su ručanje za stolom. Počinje se prikazivati pravi kut čime dijete hoće objasniti razlike među predmetima. Djeca na njima svojstven način prikazuju što žele pa zato razlikujemo neke oblike likovnog izražavanja kao što su transparentni prikaz, prikaz akcije u fazama kretanja, emocijska proporcija, rasklapanje i prevaljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva te poliperspektiva.

- a) Transparentni prikaz – ukoliko dijete crta kuću, osim vanjskog oblika, nacrtat će i ono što je „iza zidova“, odnosno interijer koji se vidi kroz kuću.
- b) Prikaz akcije u fazama kretanja – kako bi dijete nacrtalo da se ruka kreće dok maše, tada će nacrtati nekoliko ruku, tj. multiplicirat će ju kako bi prikazao ono što želi.
- c) Emotivna proporcija – prilikom crtanja, ono što je za dijete važnije, nacrtat će to većim od ostalog na papiru.
- d) Prevaljivanje oblika – kada crta npr. obitelj za stolom, crtat će tako što će okretati papir, te će na taj način pojedini likovi „sjediti na glavi“, odnosno, činit će nam se kao da su prevaljeni na tlo.
- e) Rasklapanje oblika – dijete, crtajući kuću, prikazuje ju na jednoj ravnini, kao da ju je rasklopilo, crtajući prednji, stražnji i bočni dio u jednom.
- f) Vertikalna perspektiva – prikaz na papiru izgleda tako da je sve ono što je bliže, tj. u prvom planu, ono je na donjem dijelu slike, a sve ono što je dalje, nalazi se iznad toga; dijete niže oblike.
- g) Obrnuta perspektiva – prikazivanjem onog što je dalje, na crtežu je veće, a ono što je bliže, na crtežu je manje.
- h) Poliperspektiva – iz različitih kutova gledanja dijete pojedine oblike crta kao da ih vidi „iz zraka“, dok druge, na istom papiru nacrtat frontalno ili pak sa strane.

Faza vizualnog realizma je posljednja faza koja traje od jedanaeste do četrnaeste godine. Djeca realističnije izražavaju objekte, ali prikazuju mnogo veći broj detalja, a proporcije su skladnije. (ibidem., str. 73)

Naravno, svako je dijete individua za sebe, pa se tako faze ne mogu „mijenjati“ u skladu s djetetovim likovnim izražavanjem. Ponekad možemo vidjeti kako su se petogodišnjaci izražavali jednako kao i sedmogodišnjaci.

Tablica prikazuje faze razvoja likovnog izraza kod djece, odnosno, sve što je napisano iznad, objašnjeno je samim prikazom, odnosno crtežima u tablici.

TABLICA 3. VARIJACIJE OBLIKA UNUTAR FAZA DJEČJEG LIKOVNOG RAZVOJA.

STAROSNA DOB	FAZE	LIUDSKI LIK	UGLATI OBLIK - STOL	PROSTOR	KUĆA	DRVO
PREDŠKOLSKA DOB	2 DO 4 GODINE FAZA IZRAŽAVANJA PRIMARNIH SIMBOLA	 SIMBOL ČOVJEKA	 UGLATI OBLIK - STOL	 KRETANJE - FUNKCIJA PROSTORA	 KONGLOMERAT	
	4 DO 5 GODINA FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIH SIMBOLA	 LINIJA KRETANJA SLOŽENI SIMBOL ČOVJEKA	 POGLED ODOZGO, PREVALIVANJE NOGU U RAVNINU PAPIRA	 NIZ RUB PAPIRA CZNAKA ZA LINIJU TLA	 OBLIK S OTVORIMA POGLED ODOZGO	 DEBLO - KROŠNJA
ŠKOLSKA DOB	5 DO 6 GODINA FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIH SIMBOLA	 SPOLNOST, POKRET, TRANSPARENTNOST, PROFIL, EMOCIONALNA PROPORCIJA	 USPRAVNOST NOGU POGLED SA STRANE	 VARIJACIJE PREVALIVANJA OBLIKA U RAVNINU	 RASKLOPLJENI PROSTOR TRANSPARENTNOST, PRAVI KUT	 TLOCRT FASADA
	6 DO 8 GODINA (1.1.2. RAZRED) FAZA INTELIGENTNIJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA	 POKRET, KARAKTER, DETALJ, DISPROPORCIONALNOST, PROFIL, POGLED S LEĐA	 PRIVID SKRAĆENJA ZADNIH NOGU POGLED S UGLA, KOŠE STRANE, LINIJA TLA, PROMJENA OČIŠTA	 VERTIKALNA PERSPEKTIVA PANORAMSKI PRIKAZ PLOHA KAO TLO ISPRED - IZA	 RASKLOPLJENA KUĆA PROMJENA OČIŠTA	 RASKLOPLJENA KUĆA PROMJENA OČIŠTA
VIŠI RAZREDI O.Š.	8 DO 10 G. (3.1.4. R.) FAZA VIZUALNOG REALIZMA	 NASTAVAK IZ PRETHODNE FAZE, VIŠE DETALJA, KARAKTERISTIKE OBLIKA, PROPORCIJE	 OBRNUTA PERSPEKTIVA	 PRIVID DUBINE KOSIM LINIJAMA, PROMJENA VELIČINE OBLIKA	 OBRNUTA PERSPEKTIVA	 KOSI PRIVID BOČNE STRANE
	10 DO 12 G. (5.1.6. R.) FAZA VIZUALNOG REALIZMA	 ANALITIČKO PROMATRANJE I SPOSOBNOST REDEFINICIJE	 POLIPERSPEKTIVA (PROMJENA STAJALIŠTA)	 HORIZONT, KOSINE PUTA	 GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	 GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA
		 ANALITIČKO PROMATRANJE I SPOSOBNOST REDEFINICIJE	 GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	 GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	 GEOMETRIJSKA PERSPEKTIVA	 - ANALITIČKO PROMATRANJE - POJEDINE VRSTE DRVEĆA - ANALITIČKO PROMATRANJE - POJEDINE VRSTE DRVEĆA

Tablica (ibidem., str. 32, 33)

9. TESTOVI ZA PROVJERU KREATIVNOSTI

Kreativnost se može mjeriti testovima kreativnosti, koje je i Guilford uveo, a neki od poznatijih su E. Paul Torrence te Urban i Jellen. No, kreativnost je teško definirati, a samim time i mjeriti. „Torrenceov test kreativnosti“ jest zapravo kontrolna lista za provjeru karakteristika, tj. sposobnosti izražavanja emocija i osjećaja, služenje humorom i originalnošću. Ovim se testom testira verbalno i grafički. Djeci se kaže kako mogu nacrtati uporabu običnih predmeta u neobične svrhe, dovršiti crtež i slično, čime se mjeri fluentnost, fleksibilnost, elaboracija i originalnost.

Urbanov i Jellenov test „Test kreativnog mišljenja (1995)“ odnosi se na crtanje s određenim slikovnim poticajima. (George, 2004:34) dijelovi crteža su namjerno nepotpuni i nemaju značenja. Djecu se uvodi u zadatak tako što im se ispriča priča o slikaru koji je započeo slikati svoj rad, ali je morao prekinuti i nikada ga nije dovršio, pa je upravo njih (djecu) zamolio da ga dovrše (odnosno, mi zamolimo djecu da ga završe). Autori ovoga testa ocjenjuju test prema jedanaest kriterija (ibidem., str. 35):

1. *Nastavljanje* – proširenje šest elemenata
2. *Dopunjavanje* – dodaci na proširenja
3. *Novi elementi, novi dodaci, figure ili simboli*
4. *Povezivanje* – crte između elemenata
5. *Povezivanje u temu*
6. *Prelazak granice pomicanjem izvan okvira, što upućuje na sklonost riziku*
7. *Perspektiva*
8. *Pokazatelji smisla za humor*
9. *Nekonvencionalnost*, npr. okretanje papira – apstrakcija
10. *Brzina* – dajte djeci najviše 15 minuta
11. *Primjerenost naslova*

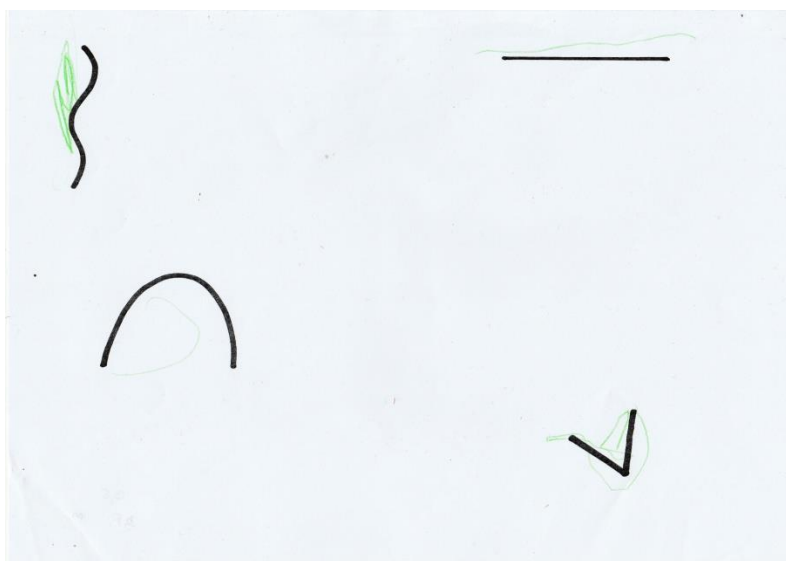
Ovaj smo test koristili s djecom predškolske dobi, te upravo zbog prvog provođenja, odabrano je sedam kriterija (1., 3., 4., 5., 7., 8. i 11. kriterij). Svaki je kriterij nosio 3 boda, te su se bodovi, nakon što je svaki kriterij bodovan, zbrojili. To bi značilo da je maksimalan broj bodova iznosio 21 bod. Urbanov i Jellenov „Test kreativnog

mišljenja (1995)“ proveden je u Dječjem vrtiću „Radost“ u Poreču, ali i troje djece koji ne idu u taj vrtić, sudjelovalo je u provedbi.

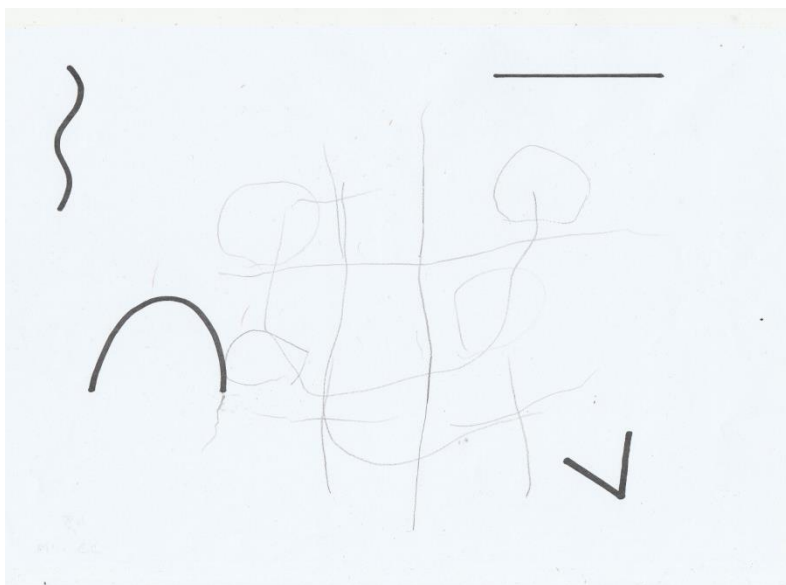
9.1. REZULTATI PROVEDENOG TESTA

U istraživanju je sudjelovalo 63 djece, 60 iz Dječjeg vrtića „Radost“ i troje djece koji ne ide u taj vrtić. Sudjelovala su djeca mlađe dobne skupine (od 3 do 4 godine), srednje dobne skupine (od 4 do 6 godina) te starije dobne skupine (od 6 do 7 godina). Bodovanje je provedeno uz stručnjaka s područja likovne kulture.

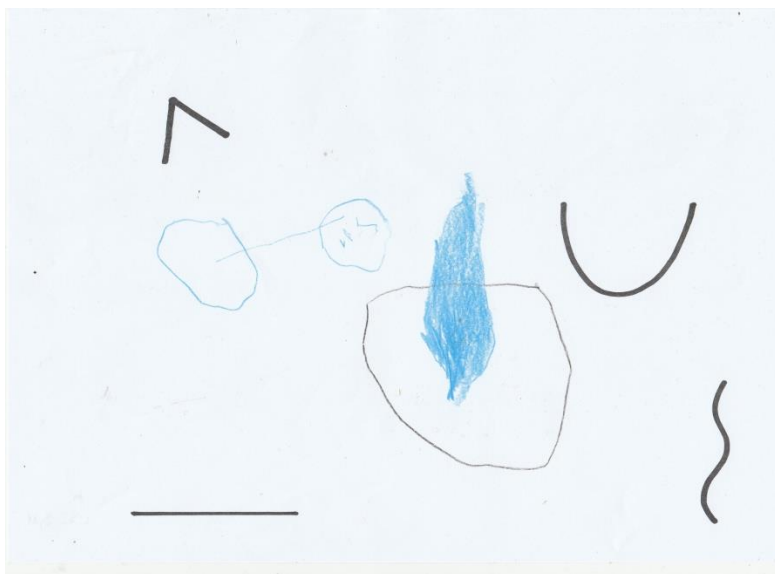
a) Analiza testova provedenih u mlađoj dobnoj skupini (od 3 do 4 godine)

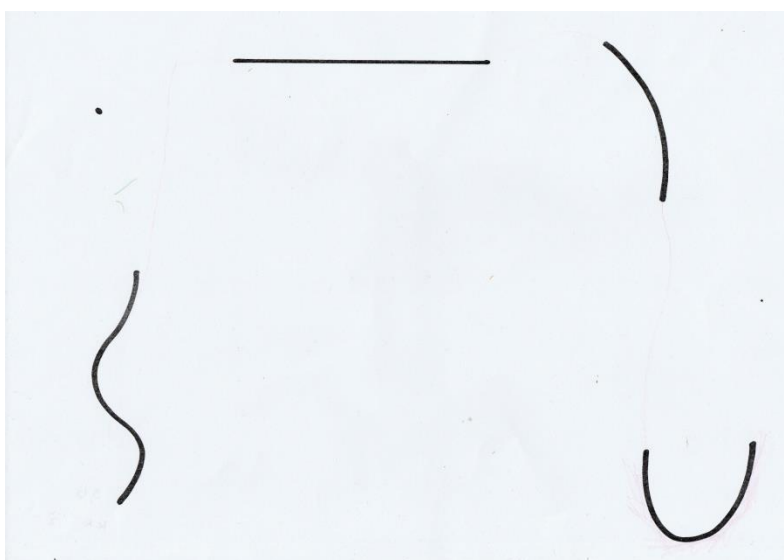
(3, 5 godina); 7 bodova

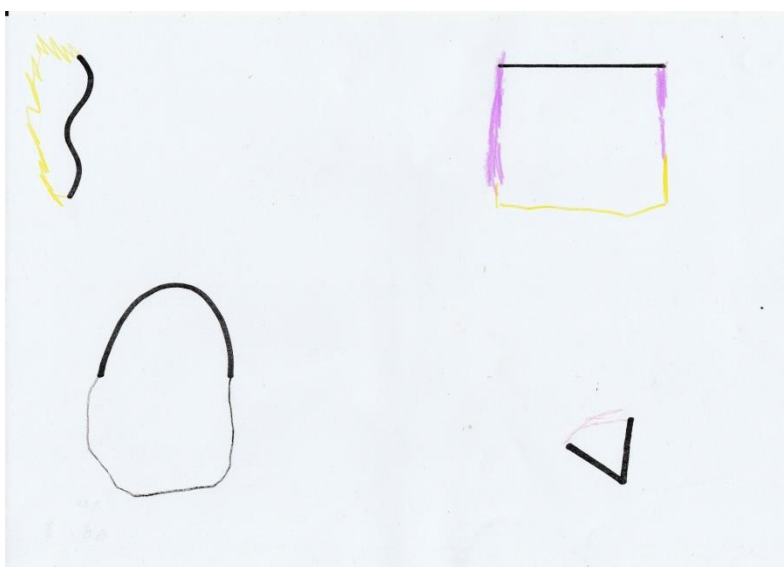
(4, 5 godina); 8 bodova

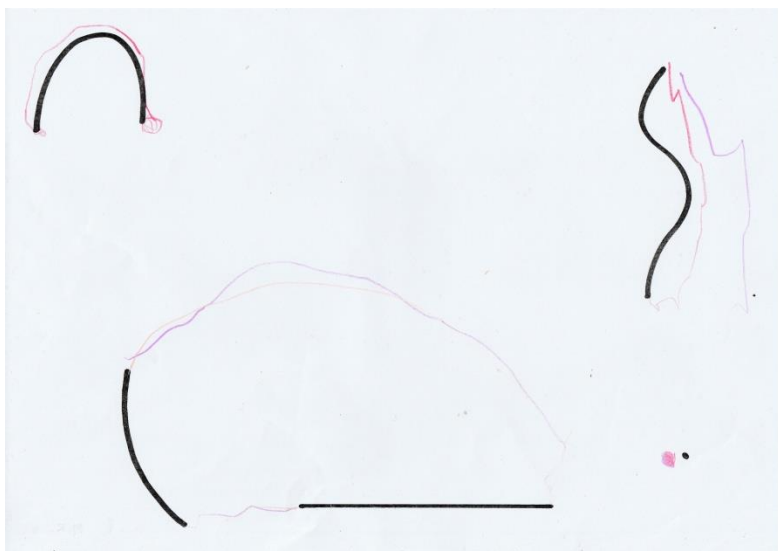
(3, 11 godina); 8 bodova

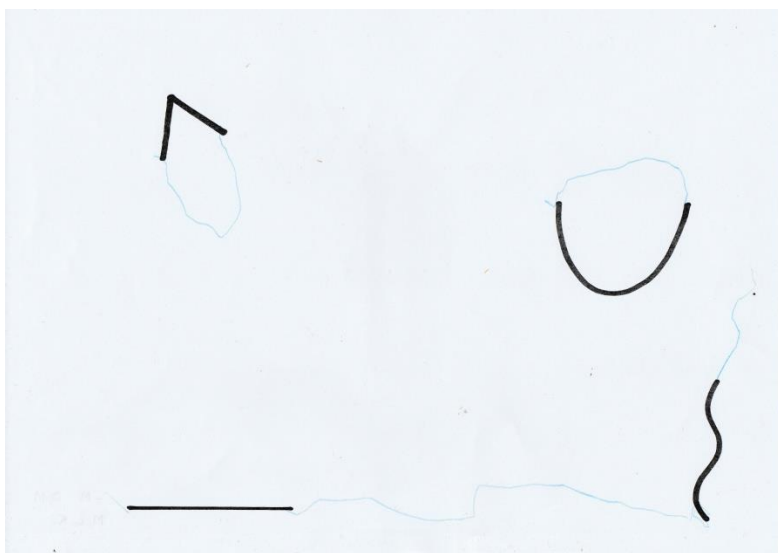
(3, 10 godina); 8 bodova

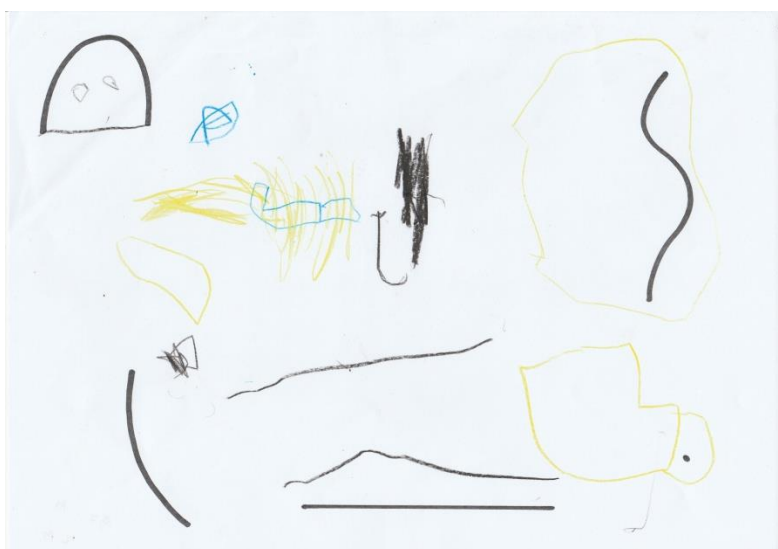
(3, 10 godina); 8 bodova

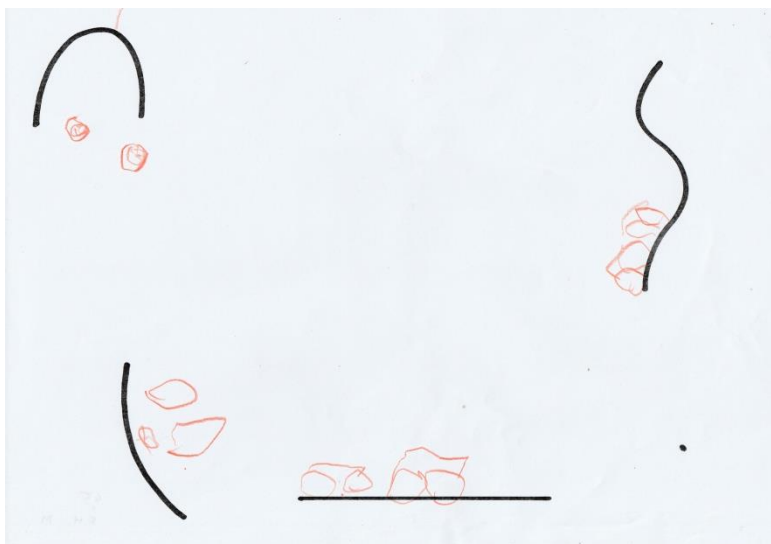
(4 godine); 9 bodova

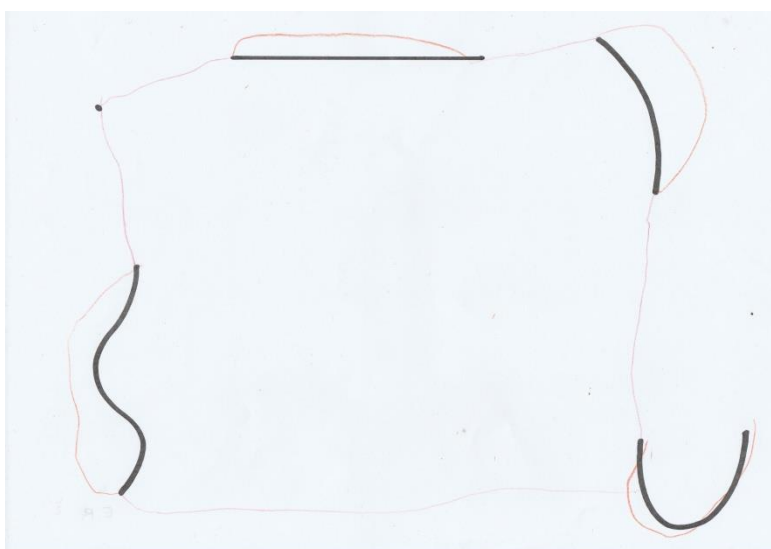
(3, 11 godina); 9 bodova

(3, 7 godina); 9 bodova

(4, 5 godina); 9 bodova

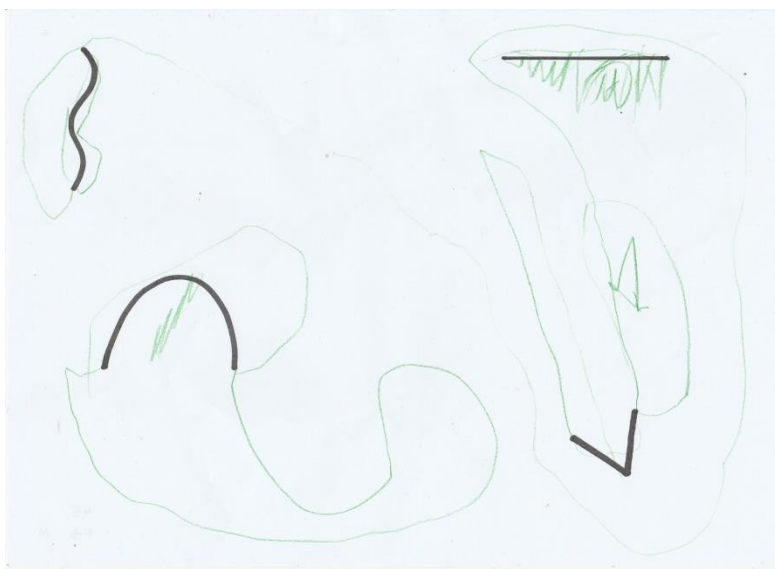
(4 godine); 10 bodova

(4 godine); 10 bodova

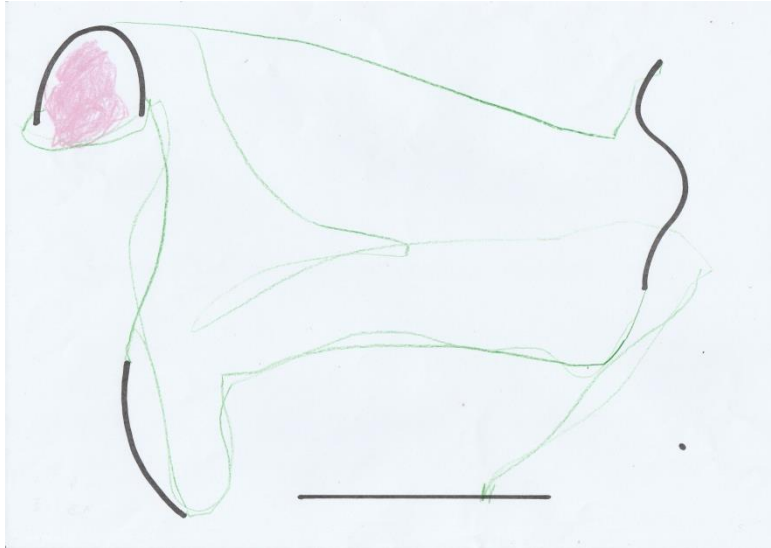
(4, 4 godine); 10 bodova

(4, 5 godina); 13 bodova

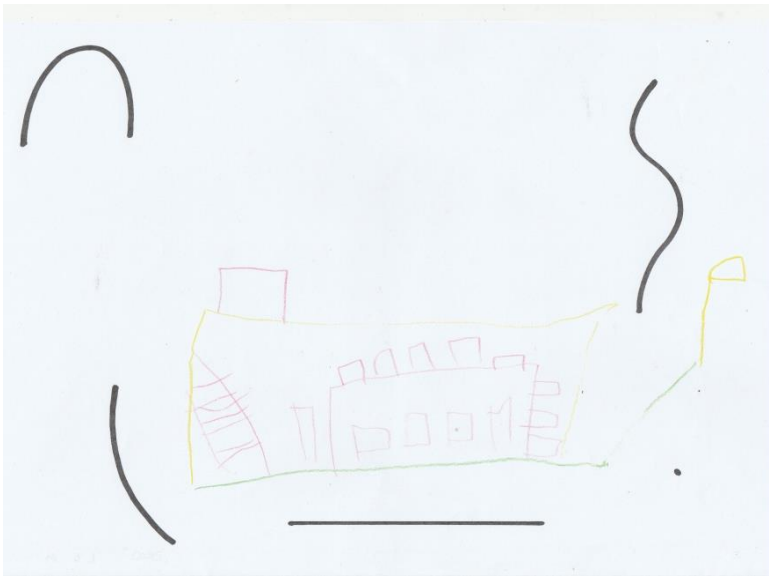

(4 godine); 13 bodova

(4 godine); 15 bodova

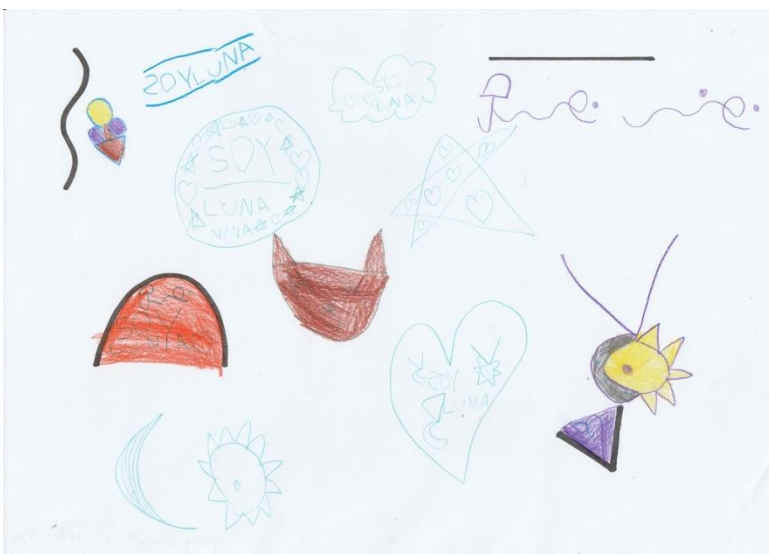
b) Analiza testova provedenih u srednjoj dobnoj skupini (od 5 do 6 godina)

(5, 10 godina); 11 bodova

(6 godina); 11 bodova

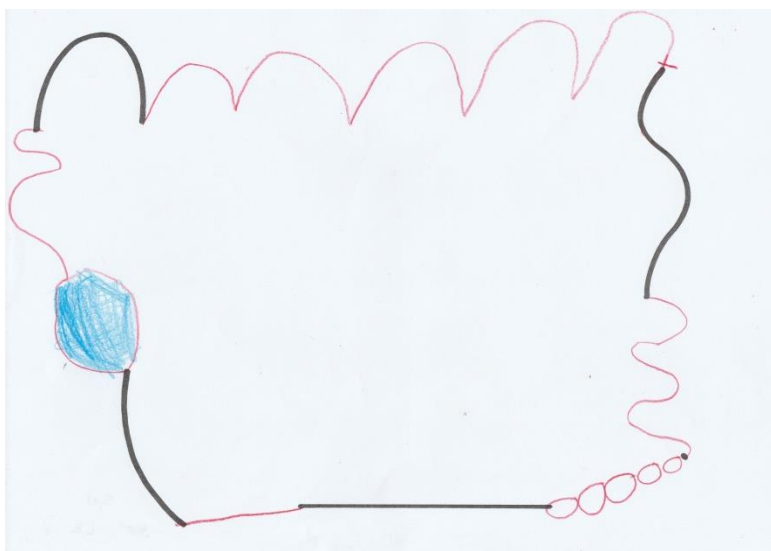
(5, 10 godina); 12 bodova

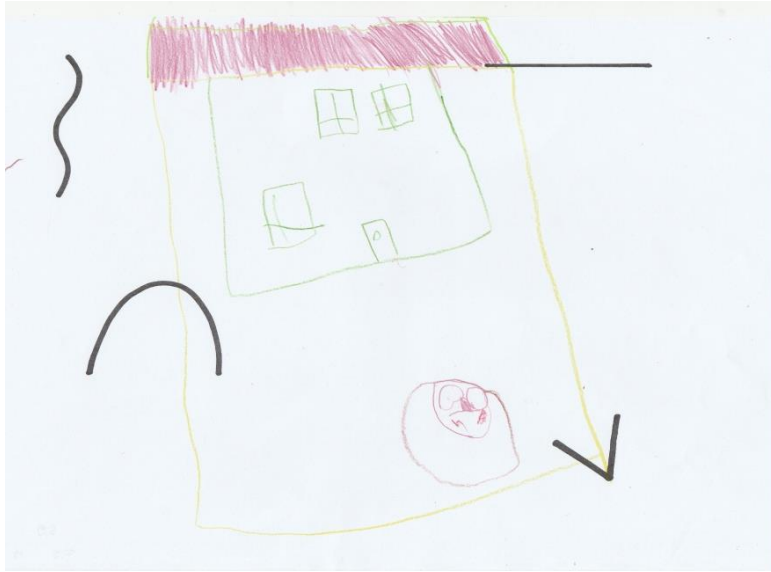
(5, 10 godina); 14 bodova

(5, 10 godina); 14 bodova

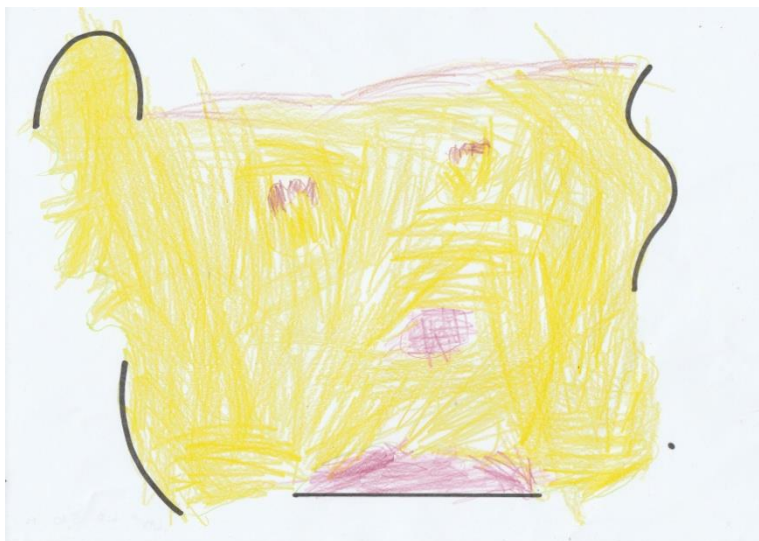
(5, 11 godina); 16 bodova

(5, 9 godina); 16 bodova

(5, 9 godina); 16 bodova

(5, 10 godina); 17 bodova

(5, 9 godina); 17 bodova

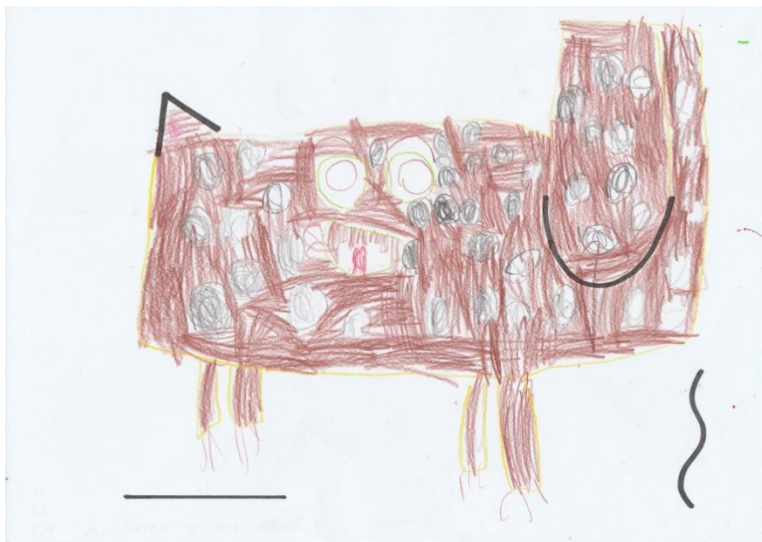
(5, 10 godina); 17 bodova

(5, 9 godina); 17 bodova

(5, 10 godina); 17 bodova

(5, 8 godina); 17 bodova;

Čovjek koji je postao lav

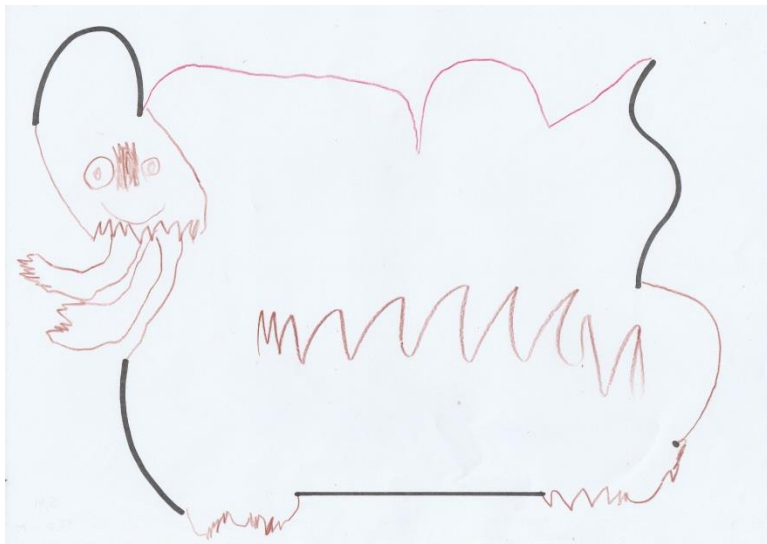

(5, 2 godine); 17 bodova; *Put*

djevojčice u kuću

(5, 9 godina); 18 bodova

(5, 11 godina); 18 bodova

(5, 10 godina); 18 bodova

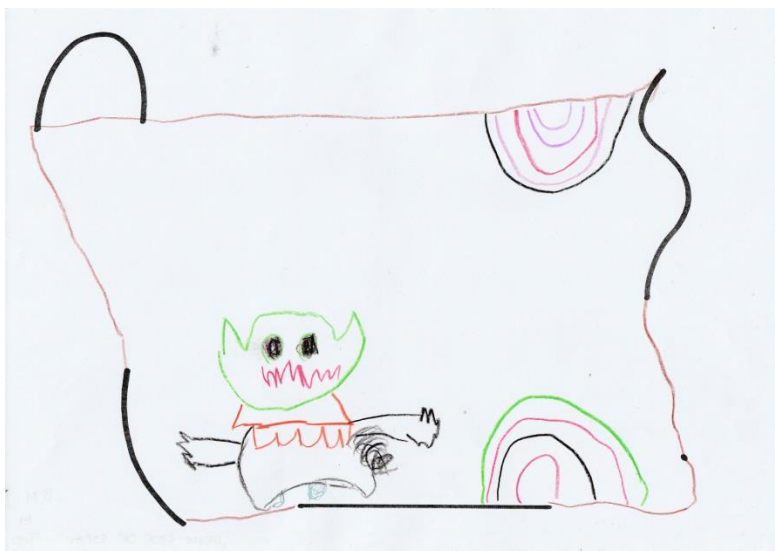
(5, 11 godina); 18 bodova; *Put*

gdje idu djeca

(5, 8 godina); 19 bodova; *On*

boja put

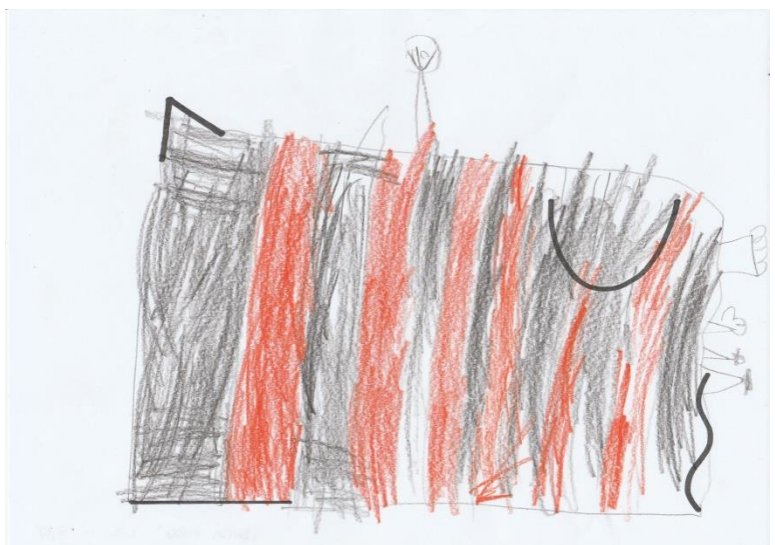

(5, 11 godina); 19 bodova;

Okvir gdje je zombi

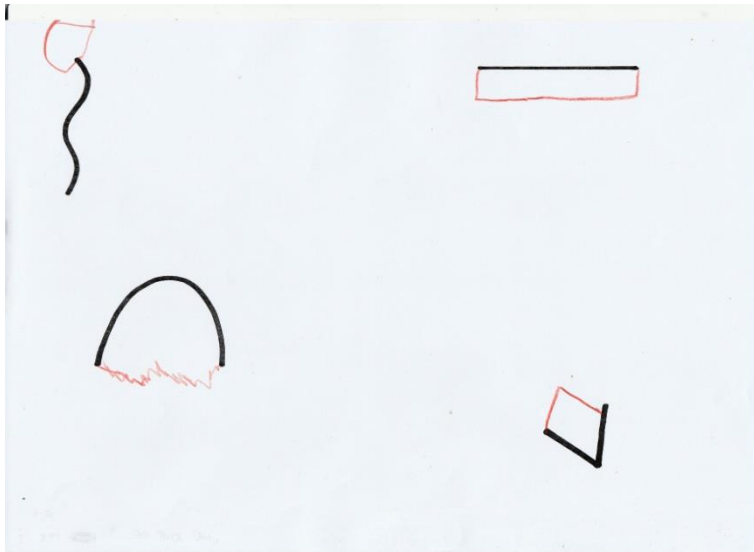

(5, 9 godina); 20 bodova

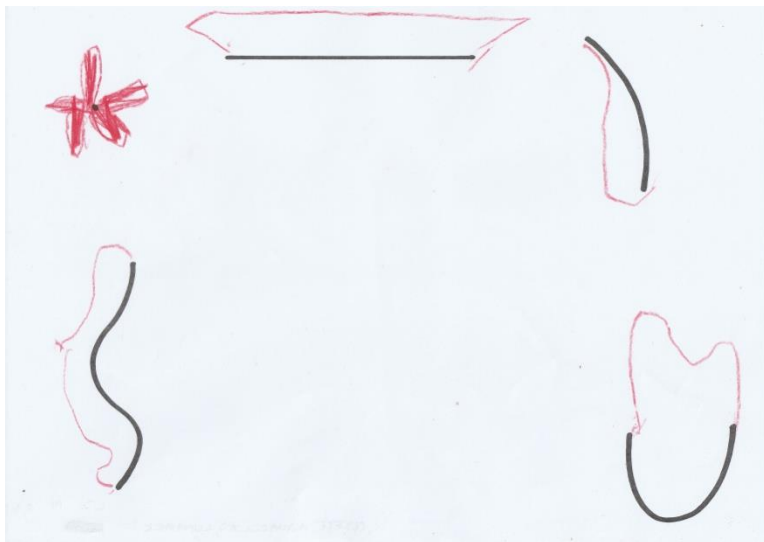

(5, 10 godina); 20 bodova

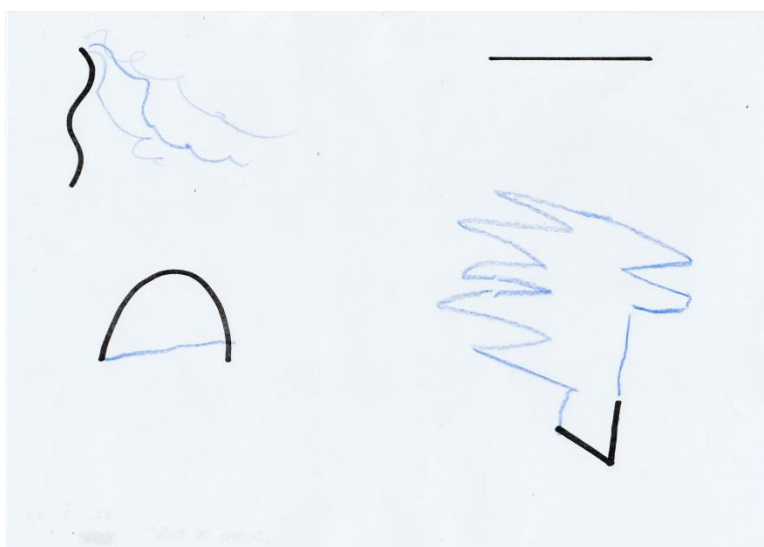
c) Analiza testova provedenih u starijoj dobnoj skupini (od 6 do 7 godina)

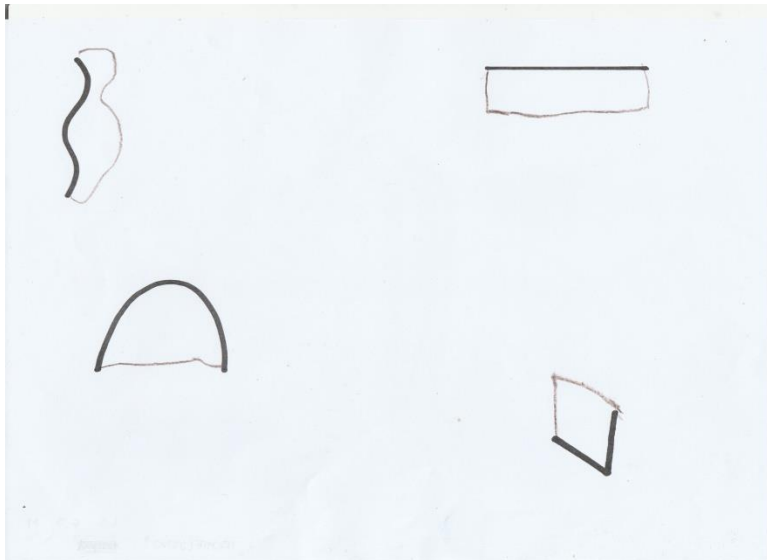
(6, 1 godinu); 9 bodova

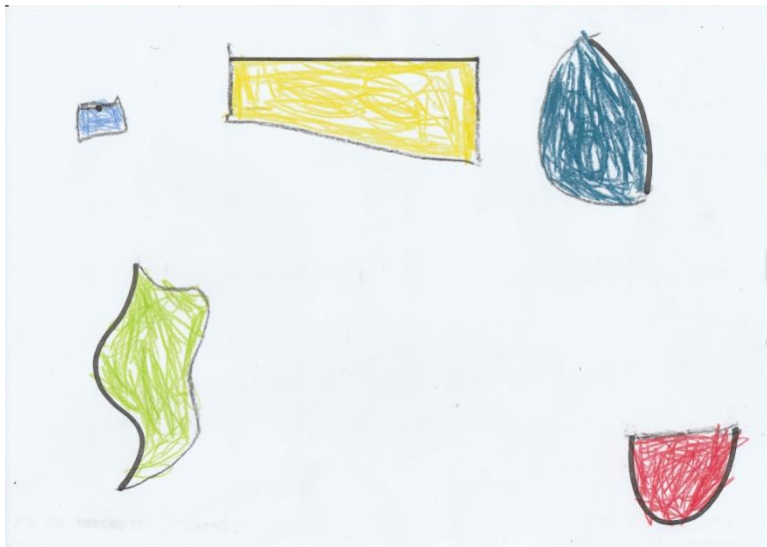
(6, 3 godine); 9 bodova

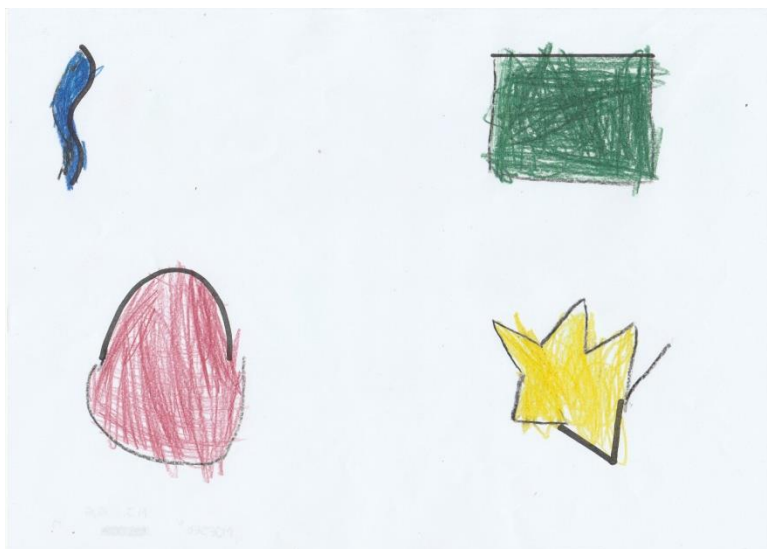
(6, 1 godinu); 9 bodova

(6, 3 godine); 9 bodova

(6, 3 godine); 9 bodova

(6, 6 godina); 9 bodova

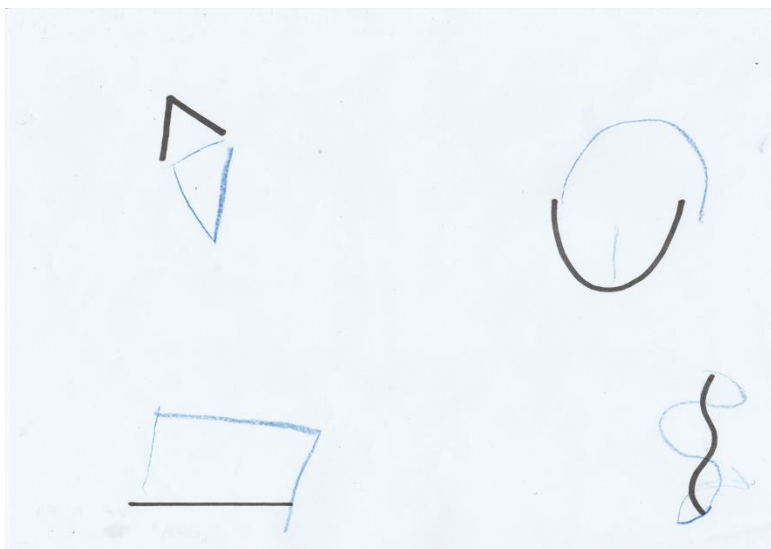
(7 godina); 10 bodova

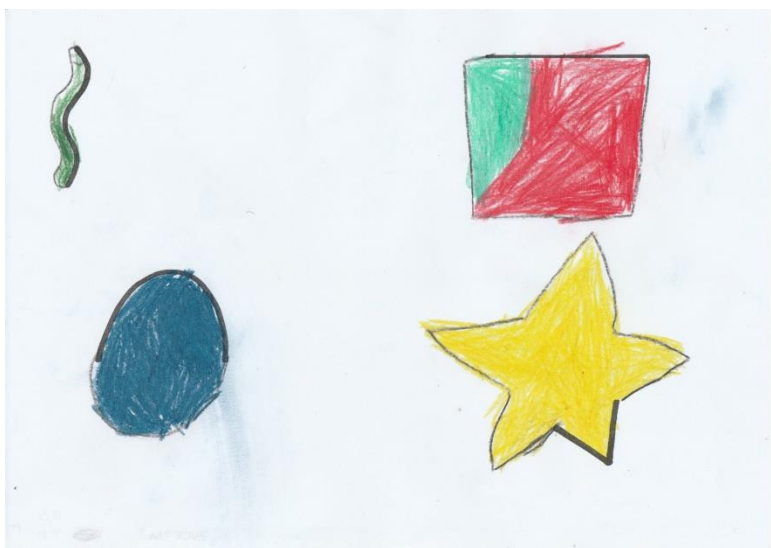
(6, 4 godine); 10 bodova

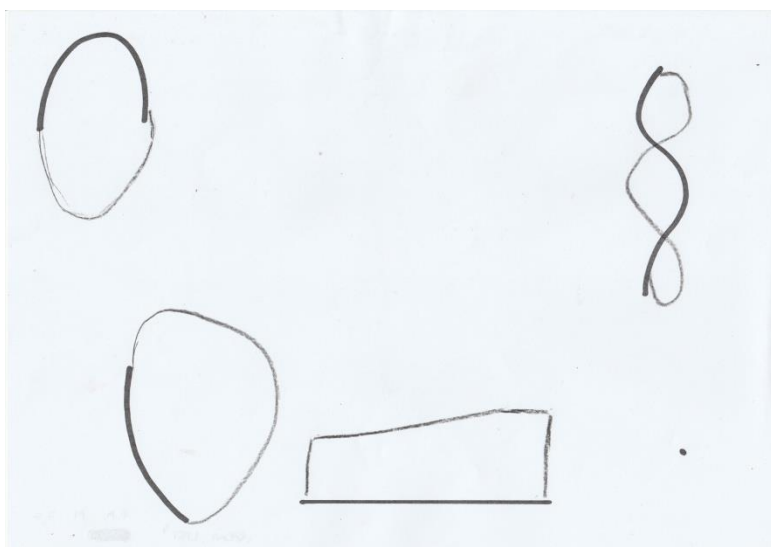
(6, 7 godina); 10 bodova

(6, 1 godinu); 10 bodova

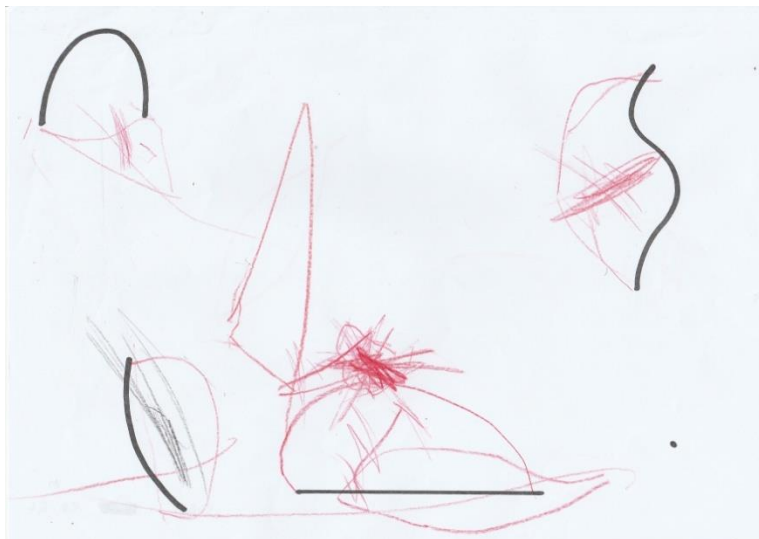
(6, 3 godine); 11 bodova

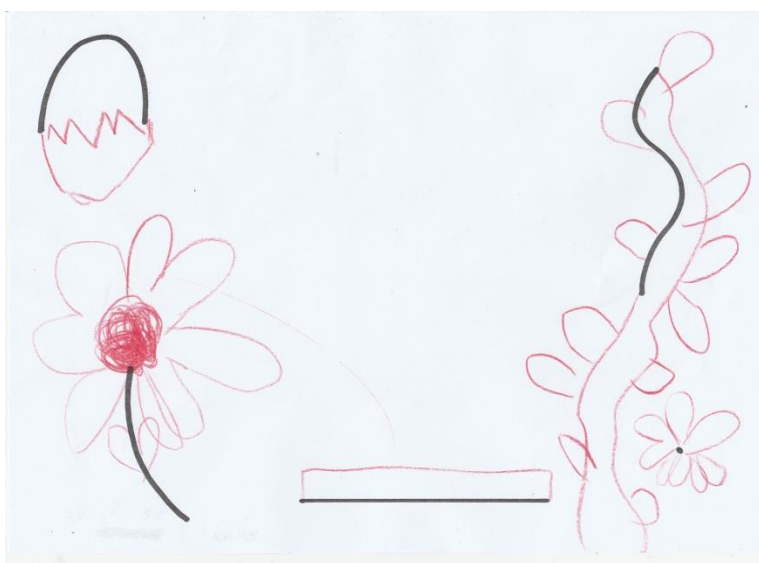
(7, 7 godina); 11 bodova

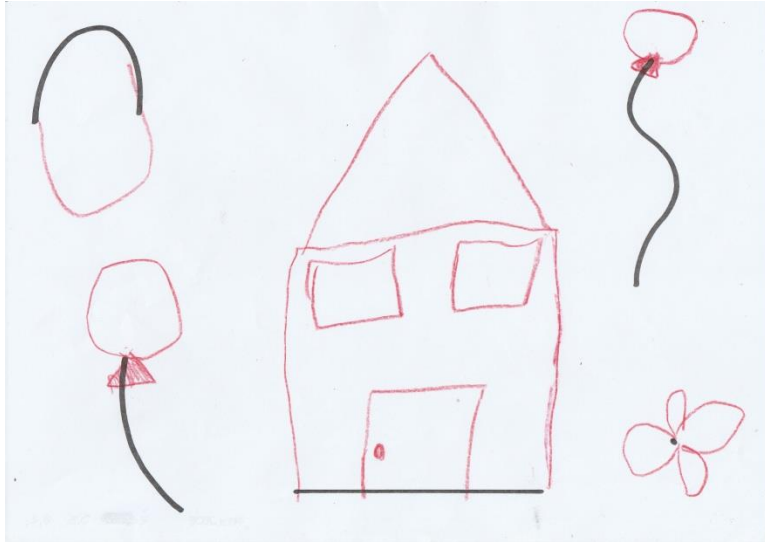
(6, 8 godina); 11 bodova

(6, 4 godine); 11 bodova

(6, 6 godina); 13 bodova

(5, 2 godine); 13 bodova

(6, 4 godine); 13 bodova

(6, 2 godine); 15 bodova;

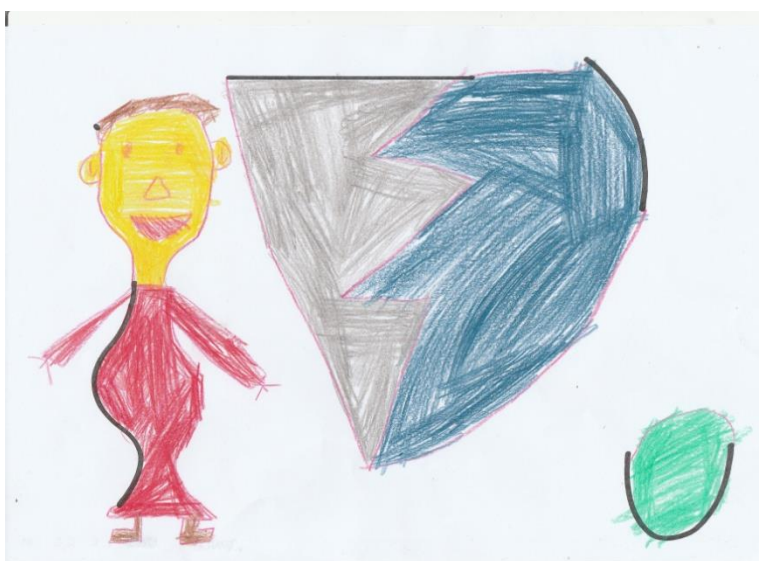
Posao

(6, 1 godinu); 16 bodova

(6 godina); 17 bodova; *Grad*

(6, 6 godina); 17 bodova;

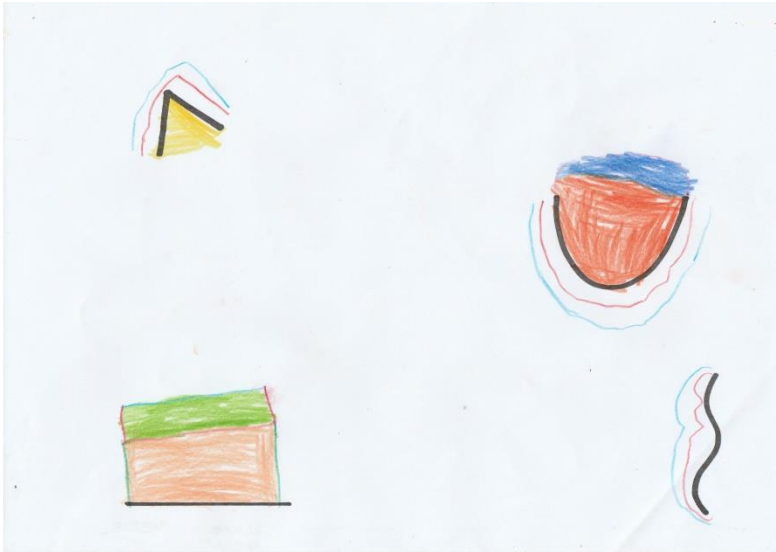
Sunce

(6, 5 godina); 17 bodova;

Livada

d) Analiza testova provedenih s djecom koja ne pohađaju Dječji vrtić „Radost“

(5, 5 godina); 9 bodova;

Slikar farba

(2, 11 godina); 13 bodova

(5, 5 godina); 12 bodova;

Puknuto jaje

(6, 10 godina); 15 bodova;

Slikar pod vodom

(6, 10 godina); 17 bodova;

Šumski slikar

10. ZAKLJUČAK

Dječje likovno stvaralaštvo iznimno je bitno u predškolskom odgoju. Poznata je činjenica da se veliki dio djetetovog mozga razvija upravo do šeste godine života. Samim time, u predškolskim je ustanovama poželjno provoditi što više različitih likovnih aktivnosti koje bi djecu usmjerilo na likovno stvaralaštvo, ali i na razvoj likovne kreativnosti.

Djeca trebaju nesmetano i opušteno te bez kritika kako treba nešto crtati, slikati ili izrađivati, uživati u stvaranju njemu jedinstvenog likovnog izričaja. Kako tvrdi G. Galilei, citiram: „Čovjeka ne možeš ničemu naučiti, možeš ga samo poduprijeti u tome da to znanje pronađe u sebi.“ (Petrova-Jovanovska, Petrov, Stevanović, op. cit., str. 132), važnu ulogu imaju odgojitelji koji će svojim poticanjem u izražavanju kreativnosti omogućiti djeci samostalno istraživanje, stvaranje pozitivne slike o sebi te tako ući u unutarnji svijet djeteta koje će neopterećeno i samostalno stvarati.

Poticanjem divergentnog mišljenja, u ovom slučaju kroz Urbanov i Jellenov „Test kreativnog mišljenja (1995)“, uviđamo kako djeca daju mnogobrojne ideje na temelju jednake priče odslušane od strane svih sudionika (djece) u istraživanju. Djeca mlađe dobne skupine, u prosjeku, crtala su sukladno svojoj dobi i fazi likovnog razvoja. Prema odabranim kriterijima, najmanje su povezivali crtež u temu, a većina je proširivala ponuđene elemente. Kod djece srednje dobne skupine uviđamo kako je velika većina svoje radove povezala u temu, dopunjavali su i dodavali nove elemente, a također, imali su smisao za humor dajući različite naslove svojim crtežima. Isto tako, starija je dobna skupina imala smisla za humor, povezivali su i dopunjavali, ali su najčešće proširivali elemente ne povezujući ih u temu. Troje djece koje nije pohađalo Dječji vrtić "Radost" u Poreču, svoje su radove stvarali dajući primjerene naslove te su povezali rad u cjelinu, imajući perspektivu. Upravo je dopuštanje djetetovih misli koje nama, odraslima, mogu biti apstraktne, vrlo važno prilikom razvijanja djetetove kreativnosti, ali i samopouzdanja i samopoštovanja.

Citat P. Picassa: „Svako dijete je umjetnik, no problem je kako ostati umjetnikom nakon što dijete odraste. Kao dijete sam crtao kao Raphael, no kad sam odrastao trebao mi je cijeli život da ponovno počnem crtati kao dijete.“ (Rodić, S., *Slikarstvo u ranoj dobi*), nam pojašnjava koliko je zapravo važno motivirati djecu na različite načine, kako bi oni stvarali, onako nesebično, jednostavno, bez puno razmišljanja, s

voljom i željom te puni entuzijazma, baš kao što svaka „dječja glavica“ zna to iskoristiti i likovno prenijeti na sebi svojstven način.

11. POPIS LITERATURE

1. Belamarić, D. (1987.) *Dijete i oblik : likovni jezik predškolske djece : knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre*. Zagreb : Školska knjiga.
2. Čudina Obradović, M.; Bilopavlović, T.; Ladika, Z.; Šušković Sipanović, R. (2001). *Dosadno mi je - što da radim : priručnik za razvijanje dječje kreativnosti*. Zagreb : Školska knjiga.
3. George, D. (2004). *Obrazovanje darovitih*. Zagreb: Educa.
4. Grgurić, N. i Jakubin, M., (1996.) *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
5. Herceg Varljen, L., Rončević, A., Karlavaris, B., (2010) *Metodika likovne kulture djece predškolske dobi*. Prvo izdanje. Zagreb: Alfa d. d.
6. Petrova-Jovanovska, M., Petrov, N., Stevanović, M. (2004). *Kreativno vođenje u vrtiću i školi*. Tuzla: R & S.
7. Polić, M. (1993) *Odgoji svije(s)t.* (monografija). Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
8. Slunjski, E. (2014.) *Kako djetetu pomoći da ... (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti : priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Drugo neizmijenjeno izdanje. Zagreb : Element.
9. Stevanović, M. (2001). *Predškolska pedagogija*. Druga knjiga. Tuzla: R & S

ČLANCI:

1. Balić-Šimrak, A. (2010.) Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. Vol. 16-17 (No. 62-63). str. 2-8.
2. Petrović Sočo, B. (2000.) Kreativnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. Vol. 6. (No. 23-24). str. 4.
3. Zaninović Tanay, L.J., Tanay, R. E. (2013.) *Sretna djeca – dijete u različitosti izazova*. Zagreb: Učilište za likovno obrazovanje, kreativnost i dizajn – studio Tanay.

INTERNETSKE STRANICE:

1. Nepoznat autor, *Hrvatska enciklopedija; kreativnost*, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33832> (Pristupljeno: 27.10.2018.)
2. Rodić, S., *Slikarstvo u ranoj dobi*, <https://djeca.hr/slikarstvo-u-ranoj-dobi/> (Pristupljeno 30.05.2019.)

SAŽETAK

Razvoj likovne kreativnosti od velike je važnosti ponajviše u predškolskoj dobi. Pojam kreativnosti mnogi su pojedinci tumačili na sebi svojstven način te nas time usmjerili kako bi se u radu s djecom uzele u obzir sve činjenice kojima bi ih se potaknulo na razvijanje kreativnosti. Svako je dijete individua za sebe. Tim saznanjem, svaki rad s pojedincem treba se prilagoditi upravo njemu, njegovoj fazi likovnog razvoja, mogućnostima i svemu što prethodi nenametljivom načinu rada. Dakle, odgojitelji su kompetentni za takvo što, jer će samim promatranjem već biti "upućeni" u djetetov likovni, kreativni izraz. Kvalitetnom motivacijom, dijete će samostalno "krenuti u svijet" likovnosti, baš zato, što je svakom djetetu urođeno istraživanje, kako sebe, tako i svijeta u kojem živi. Kreativnost se može poticati svakodnevno, igrom, zamišljanjima, prizivanjem sjećanja. Svakako, kreativnost se može i ometati ispravljanjem dječjih likovnih izričaja ili davanjem slikovnice za bojanje. Treba imati na umu djetetovu fazu razvoja likovnog izraza prema kojoj će mu se omogućiti razvijanje likovne kreativnosti poštujući njegovu dob. Kroz provedeno istraživanje testom, pod nazivom "Test kreativnog mišljenja (1995)" svaki pojedini rad predstavlja dijete koje je ušlo u vlastiti svijet mašte. Jedino svakodnevnim poticanjem možemo razviti kreativne pojedince. Prema M. Polić (1993:114), ne može se djeci prenesti puko znanje kako nešto stvoriti, citiram: "Stvaralaštvo nije nešto što se može jednostavno naučiti, jer kao gotovo znanje nigdje niti ne postoji. Stvaralaštvo se može samo poticati i razvijati, ono se može odgajati."

KLJUČNE RIJEČI: *kreativnost, dijete, vrtić, razvoj, poticanje, ometanje*

SUMMARY

The development of artistic creativity is of great importance in pre-school age. The concept of creativity has been interpreted by many individuals in their own way and it directed us to work with children to take into account all the facts that would encourage them to develop their creativity. Each child is identified for itself. By learning the subject, each work with an individual needs to be adapted to him, to his stage of artistic creativity, to the possibilities and to all that precedes the unobtrusive work with the child. Therefore, the educators are competent for such things, because they will be "directed" in the child's artistic, creative expression by the observation themselves. With quality motivation, the child will be able to "enter the world" of art, for the sake of every child's in-depth research of both himself and the world in which he lives. Creativity can be stimulated by playing, imagination, reciting memories. Certainly, creativity can be hindered by correcting children's artwork or by painting a painting book. It should be borne in mind of the child's phase of developing a visual creativity while respecting his age. Through a test run under the title "Test of Creative Opinion (1995)", each individual work is a child who has entered into his own world of imagination. Only by day-to-day encouragement we can develop creative individuals. According to M. Polić (1993:114), children can not pass on mere knowledge to create something, I quote: "Creativity is not something that can be easily learned, because almost no knowledge exists anywhere. Creativity can only be stimulated and to develop, it can be raised. "

KEY WORDS: *creativity, child, kindergarten, development, encouragement, disruption*